

10. listopada 2018. godine

Gosp. Andrej Plenković

Predsjednik Vlade Republike Hrvatske

Vlada Republike Hrvatske

Trg svetog Marka 2

10 000 Zagreb

Hrvatska

Poštovani predsjedniče Vlade gosp. Plenkoviću,

mi, niže potpisane organizacije osoba s invaliditetom i nevladine organizacije za ljudska prava, pišemo Vam kako bismo izrazili zabrinutost zbog situacije u kojoj se nalaze tisuće žena, muškaraca i djece s invaliditetom koji žive u ustanovama širom Hrvatske.

Pozivamo Vas da osigurate svakoj osobi s invaliditetom pravo življenja u zajednici kao i poslovnu sposobnost, uključujući i reformu zakona koji nisu u skladu s UN-ovom Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom (CRPD). Ove godine obilježava se 10.-ta godišnjica hrvatske ratifikacije Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Svjesni smo značajnih napora vlade ka ispunjavanju prava osoba s invaliditetom, posebice dajemo priznanje vladinom planu deinstitutionalizacije iz 2011. godine i reformama poslovne sposobnosti iz 2014. godine.

Ostajemo, međutim, zabrinuti za gledište politike vlade po pitanju prava osoba s invaliditetom na samostalno življenje u zajednici i prava na poslovnu sposobnost, kao što to nalaže Konvencija. Zabilježili smo, posebice, da je usporen proces premještanja ljudi iz ustanova u zajednicu i da nikakav napredak nije postignut u obnavljanju poslovne sposobnosti. U priloženom aneksu izlažemo detalje kao i naše preporuke kako bi u potpunosti unaprijedili prava osoba s invaliditetom.

Zahvaljujemo Vam se na pažnji i ostajemo dostupni za bilo kakvu daljnju raspravu o ovom ozbiljnom problemu s Vašom izvrsnosti ili nekim drugim Vladinim službenikom koji je upoznat s ovom temom.

S poštovanjem,

Human Rights Watch

Inclusion Europe

European Network on Independent Living

Kuća ljudskih prava Zagreb

Centar za mirovne studije

ANEKS

Odugovlačenje osiguravanja prava na samostalan život u zajednici

Usprkos napretku od 2011. do 2015. godine, naglo je usporen postupak premještanja osoba s invaliditetom iz ustanova socijalne skrbi u zajednicu.

Prema službenim podacima, između 2011. i 2016. godine Vlada je podržala premještanje otprilike 700 osoba iz državnih ustanova socijalne skrbi u organizirano stanovanje u zajednici. Oni koji su premješteni uspješno žive u zajednici, što pokazuje da je deinstitucionalizacija ispravna i učinkovita.

Unatoč tome, u prvoj polovici 2017. godine samo 15 odraslih osoba premješteno je iz ustanova u organizirano stanovanje u zajednici. U isto vrijeme, 75 djece i 21 odrasla osoba ponovno su ujedinjeni s njihovim biološkim obiteljima.

Zabrinjava nas činjenica da se osobe s invaliditetom i dalje smještaju u ustanove te nedostatak pristupa uslugama podrške u zajednici za osobe s invaliditetom. Osobna asistencija ograničena je na 1536 osoba s invaliditetom i nije dostupna osobama koje napuste ustanove.

Prema Vladinim podacima iz 2017., više od 7500 odraslih osoba i djece s invaliditetom i dalje žive u državnim ustanovama. Više od 2000 ostalih osoba žive u privatnim ustanovama, koje su financirane iz državnog budžeta, uključujući obiteljske domove.

Isključivanje određenih osoba s invaliditetom iz procesa deinstitucionalizacije

Hrvatska vlada ne uključuje podjednako sve osobe s invaliditetom u provedbi deinstitucionalizacije. Plan deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi ("Master Plan") od 2011. do 2016. godine ne uključuje osobe s intelektualnim i psihosocijalnim poteškoćama koje su živjele u 24 privatno pokrenute ustanove financirane državnim novcem, kao i osobe koje su živjele u takozvanim obiteljskim domovima i udomiteljskim obiteljima. Osobe s psihosocijalnim poteškoćama koje borave u psihijatrijskim bolnicama također nisu bile uključene u "Master Plan".

U travnju 2018., na sastanku s predstavnicima Human Rights Watcha, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku najavilo je usvajanje novog plana koji podržava život u zajednici za osobe s invaliditetom, uključujući one u privatnim ustanovama i obiteljskim domovima. No, u pismu upućenom Human Rights Watchu 22. svibnja, Ministarstvo navodi kako će osobe s invaliditetom kojima je potrebna dugoročna i intenzivna skrb ostati u ustanovama. Osobe s psihosocijalnim poteškoćama u psihijatrijskim bolnicama te oni smješteni u udomiteljskim obiteljima nisu dio Vladinih nastojanja.

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom jamči pravo svim osobama s invaliditetom na samostalno življenje i uključenost u zajednicu, bez obzira na vrstu njihova invaliditeta, dob, višestruke poteškoće ili potrebu za visokom razinom podrške. Sloboda pojedinaca da donose odluke i upravljaju vlastitim životima ključne su za življenje u zajednici, prenose iz organizacija.

Udomiteljska skrb za odrasle

Zabrinuti smo također zbog uobičajenog postupka smještaja odraslih osoba u udomiteljsku skrb te nas zabrinjava činjenica da je Ministarstvo za socijalnu politiku predložilo nacrt Zakona o udomiteljskoj skrbi prema kojem osobe s invaliditetom trebaju biti smještene u udomiteljsku skrb, uključujući i osobe koje ne pristanu na takav postupak, umjesto da se osiguraju prava odraslim osobama s invaliditetom na samostalan život u zajednici, uz odgovarajuću podršku.

Udomiteljska skrb ne može se smatrati “samostalnim življenjem u zajednici” za odrasle osobe, kao što to nalaže Međunarodna konvencija o pravima osoba s invaliditetom. Uobičajeni postupak smještaja odraslih osoba u udomiteljsku skrb kritiziralo je povjerenstvo UN-a o pravima osoba s invaliditetom,ⁱ kao i pravobraniteljica za osobe s invaliditetom.ⁱⁱ

Prema službenim podacima, od travnja 2018. godine više od 2455 odraslih osoba s invaliditetom smješteno je u udomiteljsku skrb.

Osobe s invaliditetom imaju pravo na samostalan život u zajednici, a bitna stavka za ostvarenje ovog prava je upravljanje vlastitim životom i pravo samostalnog izbora, s podrškom ako je ona potrebna. Bilo koji prisilan smještaj, čak i uz dobrohotnu udomiteljsku obitelj u zajednici, nije u skladu s hrvatskim obvezama pod Međunarodnom konvencijom o pravima osoba s invaliditetom.

Pravo na poslovnu sposobnost

Otprilike 18 000 osoba s intelektualnim invaliditetom i psihosocijalnim poteškoćama nalaze se u skrbništvu u Republici Hrvatskoj. Uskraćena im je poslovna sposobnost te pravo na donošenje odluka o temeljnim pravima, kao što su pravo stupanja u brak i osnivanje obitelji, potpisivanje ugovora o radu ili upravljanje nekretninama. Značajna većina živi pod punim skrbništvom i u tim slučajevima skrbnici sve odluke donose u njihovo ime. Odluke o tome gdje i kako žele živjeti ne donose osobe lišene poslovne sposobnosti, nego ih donose njihovi skrbnici. Ovime se također ograničava njihovo pravo napuštanja ustanova.

U lipnju 2014. godine u Hrvatskom saboru usvojen je novi Obiteljski zakon kojim se ukida potpuno skrbništvo. Donesena je odredba da sudovi preispitaju sve prvotne odluke o oduzimanju poslovne sposobnosti s ciljem obnove djelomične ili pune poslovne sposobnosti. Prema službenim

podacima, sudovi su revidirali 1179 slučajeva i time obnovili punu poslovnu sposobnost samo za 95 osoba i djelomičnu poslovnu sposobnost za 273 osobe.

U općem komentaru na članak 12. Međunarodne konvencije o pravima osoba s invaliditetom, odbor CRPD-a izjavio je da svako ograničenje poslovne sposobnosti nije u skladu s Konvencijom, uključujući i pravo na život u zajednici: “Kako bi se ispoštovala Konvencija i ljudska prava osoba s invaliditetom, provedba deinstitutionalizacije treba biti postignuta, kao i ponovna uspostava poslovne sposobnosti svim osobama s invaliditetom koje moraju biti u stanju same odabrati gdje i s kim žele živjeti.”ⁱⁱⁱ U prosincu 2017. godine, Vijeće Europske unije uputilo je apel vladama Europske unije da osiguraju svima pravo na život u zajednici i mogućnost aktivnog sudjelovanja u društvu.^{iv}

Pozivamo Vas da poduzmete korake prema poboljšanju zakona i politika kako bi Hrvatska ispunila svoje obaveze prema Međunarodnoj konvenciji o pravima osoba s invaliditetom, uključujući i osiguravanje prava svih osoba s invaliditetom na život u zajednici te prava na vlastitu odluku o mjestu i načinu življenja. U skladu s Konvencijom, pozivamo Vas da usvojite vremenski definiran plan kojim bi se postepeno zaustavila uporaba ustanova kao oblika stanovanja za bilo koju osobu s invaliditetom. Bitne odrednice za provedbu ovog plana su stvaranje i provedba sustava potpore u odlučivanju koji poštuje samostalnost, volju i sklonosti osobe s invaliditetom, poboljšanje i proširivanje samostalnog življenja i podrške u zajednici te posebne mjere usmjerene sprečavanju daljnje institucionalizacije.

ⁱ Odbor za prava osoba s invaliditetom, CRPD/C/HRV/1, Zaključne napomene o početnom izvješću Hrvatske, 15. svibnja 2015. godine

ⁱⁱ Pravobranitelj za osobe s invaliditetom, Izvješće o radu Pravobranitelja za osobe s invaliditetom, 2017. <http://posi.hr/wp-content/uploads/2018/04/Izvje%C5%A1%C4%87e-o-radu-Pravobranitelja-za-osobe-s-invaliditetom-2017.pdf>

ⁱⁱⁱ UN Odbor za prava osoba s invaliditetom (CRPD), Opći komentar 1; Članak 12- jednakost ipred zakona <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G14/031/20/PDF/G1403120.pdf?OpenElement>, usvojen 11 travnja, 2014., paragraph 46

^{iv} Vijeće Europske unije (EU), Zaključci na temu “Jačanje podrške i brige o neovisnom životu na temelju zajednice”, 7 prosinca 2017. godine http://www.consilium.europa.eu/register/en/content/out?&typ=ENTRY&i=LD&DOC_ID=ST-15563-2017-INIT